

A végrehajtás buktatói (Egy országbírói ítéletlevél 1331-ből)

Az országbírói ítélkezés menete a 14. század közepére látszik kikristályosodni. Nagyban elősegítette ezt Nagymartoni Pál országbíró (1328–1349) hosszú, két évtizednél is többet átfogó működése. Az ő időszakában válik az országbíró (*index curiae regiae*) a nádor után az ország második világi tisztviselőjévé. A század eleji zűrzavaros állapotok után a belviszályok többé-kevésbé elcsitultak, így lehetővé vált az országbírói intézmény állandósulása. Az okirati bizonyítás — 13. századi előzmények után — a per minden egyes szakaszában előtérbe került. Pál országbíró hosszú működése alatt egységesültek a per végét lezáró ítéletlevelek formai és tartalmi kritériumai, amelyek a középkor végéig alapjaiban nem változtak.¹

Jelen dolgozat egy eddig kiadatlan oklevél fényében az országbíró ítélkezésének végső stádiumát, a hozott ítélet végrehajtását kívánja megvizsgálni. Előzetes feltételezéseink szerint ez a hosszú perfolyamhoz képest² már mindenképpen egy rövidebb időintervallumot igénylő tevékenység. Éppen ezért megszívlelendő Pál országbíró 1331. augusztus 5-i oklevelének³ tüzetesebb vizsgálata, amely arról tesz tanúbizonyságot, hogy egy már lezárt per végrehajtása is ütközhet — akár egymástól független — akadályokba. Ebből akár újabb, egy évig is elhúzódó per keletkezhet.

Középkori okleveles anyagunk hézagos fennmaradásával magyarázható, hogy az újabb per alapját képező ítéletről nincs tudomásunk, ugyanakkor maga az okirat

---

¹ Az országbírói intézmény és Nagymartoni Pál országbírói működéséről l. bővebben Bertényi Iván: Az országbírói intézmény története a 14. században. Bp. 1976. 5–270. (a továbbiakban: Bertényi 1976.); Az okirati bizonyításról l. Hajnik Imre: Okirati bizonyítás a középkori magyar perjogban. Bp. 1886. 1–40.

² A középkori peres eljárás nagyobb szakaszai az idézés, a per tárgyalása, illetve halasztása, a bizonyítás, az ítélet és annak végrehajtása. A középkori magyar perjogról l. bővebben Hajnik Imre: A magyar bírósági szervezet és perjog az Árpád- és a vegyes-házi királyok alatt. Bp. 1899. 145–454. (a továbbiakban Hajnik 1899.); Eckhart Ferenc: Magyar alkotmány- és jogtörténet. Bp. 1946. 387–410. (a továbbiakban: Eckhart 1946.)

³ Magyar Országos Levéltár, Mohács előtti Gyűjtemény, Diplomatikai Levéltár 87 013. (Esterházy család hercegi ágának levéltára Fasc. 23. Reposit. 32.) Az oklevél teljes szövegét a melléklet tartalmazza.

említésben olyan, a peres eljárás közben hiteles helyeknek⁴ — amelyek a bíró vidékre kihelyezett segédeként funkcionáltak — készült parancsleveleket (*mandatum*), illetve jelentőleveleket (*relatio*) tartott fenn, amely az iratpusztulásnak leginkább kitett déli és keleti területek okleveles anyagát érinti, nevezetesen a váradi és különösen a bácsi káptalan azóta elpusztult iratanyagát.⁵

A Pál országbíró előtt folyó perben Gutkeled nembeli Maróti Mihály a felperes, aki 30 márka értékű földet akar behajtani Körös (Crisius) fia Péter Szatmár megyei Ömböly (Embul)⁶ birtokából egy korábbi országbírói ítéletével alapján.

A felperes Maróti Mihály a korszak egyik kevésbé ismert alakja volt.⁷ A Maróti család a Gutkeled nemzetség legdélibb ágához tartozott.⁸ Már a 13. században a Száva közelében fekvő Valkó megyei Maróton laktak. Az alág felemelkedése Mihály apjával, I. Istvánnal kezdődött, aki V. István, majd IV. László király apródja volt, s 1275-ben felmentést kapott szlavóniai népei számára a bánzsolozsma és a nyestadó alól. Az 1290-es években III. András oldalán találjuk. 1291-ben Bécs alatt, majd 1294-ben Adorján várának ostrománál bukkan fel forrásaink alapján a Borsák elleni harcban. Adorjánál nyújtott érdemeiért III. András 1298-ban jobbagyait kivette a Valkó megyei és egyéb ispánok joghatósága alól.⁹

Öt fia közül a legidősebb Mihály, aki 1319-ben udvari ifjú.¹⁰ I. Károly 1323-ban kérésére a Szt. Benedek rend szerémi Szt. Kereszt monostorának kegyúri jogát adományozta neki, valamint Kelemen és István nevű fivéreinek, mivel Mihály részt vett Csák Máté halála után annak unokatestvére, Cseh István által védett Trencsén ostromában.¹¹ 1324–28 között a Komárom megyei Vitány várnagya volt.¹² 1324

---

⁴ A hiteles helyek (*loca credibilia*) azok az egyházi testületek (káptalanok és konventek), melyek a 13. század első fele óta a felek kérésére vagy hatósági megbízás alapján állítottak ki — rendszerint a maguk nevében szóló — közhiteles okleveleket. Szentpétery Imre: Magyar oklevéltan. Bp. 1930. 121.

⁵ Ez azért is fontos, mert az országbírói oklevél áttemelte a bácsi káptalan 1331. július 11. után kelt jelentéséből a Valkó megyei Borcsinfalva és Csákfalva birtokok határjárását.

⁶ Csánki Dezso: Magyarország történeti földrajza a Hunyadiak korában I. Bp. 1890. 474.; Georg Heller: Comitatus Szathmariensis. München 1981. 121–122.

⁷ Engel Pál: Magyarország világi archontológiája 1301–1457 I–II. Bp. 1996. II. 156. (a továbbiakban: Engel 1996.)

⁸ A Marótiak korszakunkban még nem, majd csak a 14. század második felében, Zsigmond uralkodása alatt válnak hatalmi tényezővé. Vö. Fügedi Erik: Ispánok, bárók, kiskirályok. A középkori magyar arisztokrácia fejlődése. Bp. 1986. 322–323.; A Marótiakról Rokay Péter készített monográfiát, amely sajnos csak kéziratban van meg.

⁹ Karácsonyi János: A magyar nemzetségek a 14. század közepéig. I–III. Bp. 1995. 493–494. (a továbbiakban: Karácsonyi 1995.)

¹⁰ Engel 1996. I. 472.

¹¹ T. Smičiklas: Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae ac Slavoniae. Diplomatički zbornik kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije. IX. Zagreb, 1911. 108–110. (a továbbiakban: Smič. IX.); Anjou-kori oklevéltár. Documenta res Hungaricas tempore regum Andegavensium illustrantia. VII. (Szerk: Blazovich László–Géczi Lajos) Bp.–Szeged 1991. 27. szám

folyamán gondoskodott az apja által 1263-ban,¹³ 1275-ben,¹⁴ illetve 1298-ban¹⁵ szerzett privilégiumok megerősítéséről. 1347-ben már bizonyosan nem volt az élők sorában, mert kiskorú gyermekei pereskedtek két Valkó megyei birtok ügyében.¹⁶

A per folyamán a felperesen, illetve alperesen kívül ún. „harmadik személyek” is megjelentek, így a két fél ügyvédei, illetve szomszédság címén avatkoztak egyetlen egyszer, 1331. április 15-én a perbe Körös fia Péter határtársai, Gylet fiai Miklós és János, Eynardus mester, és testvére Zaar (dictus) László. A két fél, illetve képviselőik öt alkalommal álltak az országbíró előtt. 1330. június 10-én, 1331. április 15-én, május 26-án, június 25-én, illetve 1331. július 25-én.¹⁷

Az első alkalommal, 1330. június 10-én a felperest Fejr (dictus) Pál, az alperest Gergely képviselte az országbíró, illetve a bácsi káptalan ügyvédvalló oklevelével. (Az ügyvédek megbízatása minden egyes esetben csak az adott időpontra szólt, kétszer egyetlen procurator sem jelent meg a per folyamán.) A felperes hozta a kői káptalan – mint a szerémi illetőségű Marótiakhoz legközelebbi hiteleshely – idéző levelét, amely az alperest a királyi jelenlét színe elé szólította.¹⁸

A felperes ügyvédje két, az országbíró által kiadott okiratot mutatott be. Az egyik a váradi káptalannak szólt, hogy 1333. április 15-én iktassa be Maróti Mihályt Körös fia Péter Szatmár megyei Ömböly birtokába 30 márkányi értékben, és a történekről május 1-jére írjanak vissza. Ha ellentmondás történne, az alperes ekkor kétszeres mennyiséget, vagyis 60 márkát fizessen.¹⁹ A másik bírói levél, amit a felperes ügyvédje ugyanekkor mutatott be, egy országbírói határozat volt. Mivel az alperes sem az április 15-i beiktatáson, sem a május 1-jei fizetésen nem jelent meg, 120 márka értékben volt köteles fizetni a felperesnek. (A köteleességmulasztás miatt az eredeti 30 márka egyre duplázódott a per folyamán.)

---

¹² Fügedi Erik: Vár és társadalom a 13–14. századi Magyarországon. Bp. 1977. 211–212.; Engel 1996. I. 462.

¹³ Smič. IX. 176–177.; Anjou-kori oklevéltár. Documenta res Hungaricas tempore regum Andegavensium illustrantia. VIII. (Szerk.: Blazovich László) Bp.–Szeged 1993. 35. szám (a továbbiakban Anjou-oklt. VIII.)

¹⁴ Smič. IX. 174–175.; Anjou-oklt. VIII. 32. szám. Mihály kérését Kclemen nevű testvére is támogatta.

¹⁵ Smič. IX. 172–174. Anjou-oklt. VIII. 28. szám

¹⁶ Karácsonyi 1995. 494.

¹⁷ Az ítélezés menete az ún. bírói oktávákon folyt, melyek nagy ünnepek nyolcadát jelentették. Jelen esetben pünkösd oktávján és quindénáján, húsvét quindénáján illetve Szt. Márton oktávján voltak a felek berendelve. A végítéletre a beiktatás 15. napján került sor.

¹⁸ Az országbíró előtt folyó perek a király nevében szóló parancslevéllel indultak, és az alperest a királyi jelenlét elé idézték, így került az országbíró elé. A királyi jelenlét élén ekkoriban 85%-ban az országbíró állt. Bertényi 1976. 50.

¹⁹ Azt a peres felet, aki a peres eljárásból folyó kötelességeit elmulasztotta, a bíró pénzbeli fizetésben (*iudicium*) marasztalta el. Ez az Anjou-korban a bírság duplázását vonta maga után. Hajnik 1899. 442–443.

1330. június 10-én az alperes képviselője útján közölte, hogy mivel nincs pénze, a Valkó megyei Borcsinfalva (*Barichfolua, Barychfolua, Borichfolua*)²⁰ és Csákfalva (*Chaakfolua, Chakfolua*)²¹ birtokokból tudja csak a 120 márkát kifizetni. Ha ezt ellentmondás miatt nem tudná megtenni, úgy 1330. november 18-án 240 márkát köteles a felperesnek fizetni. 1330. június 10. után utasította az országbíró a bácsi káptalant, hogy 30 márkányi földet egy tagban iktassanak be Mihálynak, a fennmaradó 90-et pedig 2:1 arányban²² az országbíró és Maróti Mihály felperes között osszák szét. Mindezekről a hivatal november 18-ra várta a jelentést.

Hátráltatta azonban az ügymenetet, hogy 1330 ősze a hadakozások jegyében telt. Szeptemberben I. Károly király hadat indított Baszaráb havasalföldi vajda ellen, mert megszállva tartotta Szörény várát. A vár visszafoglalása után azonban Baszaráb a királyt törbe csalta, és november folyamán az Argyeshez közeli Poszadánál súlyos vereséget mért a magyar haderőre. A király életét is csak Hédervári Lőrinc önfeláldozása mentette meg. Ugyancsak ez év őszén János cseh király beavatkozott a Német Lovagrend és Lengyelország közti konfliktusba, és a lengyelekre támadt. I. Károly Drugeth Vilmos vezetésével segédcsapatokat küldött apósa, Łokietek Ulászló lengyel király megsegítésére, majd II. (Habsburg) Albert támogatását maga mögött tudva felvonult a cseh határra.²³

A hadjáratok miatt így királyi rendeletre módosult az ügy menete, és 1331. március 13-án kellett az iktatásra a káptalannak kivonulnia, és április 15-re visszairnia. Gyakorlatilag a perfolyam külső körülmények miatt fél évre megszakadt.

1331. április 15-én az országbíró előtt az alperes helyett a szomszédság okán perbe avatkozók álltak. (A bácsi káptalan 1331. március 13. után kelt oklevele szerint tiltakoztak a beiktatás ellen Márton fia Imre és Phyle fia Péter királyi emberek jelenlétében.) Az országbíró előtt azonban a személyesen jelenlévő Mihály kijelentette, hogy nemzetség és szerzés jogán a föld őt illeti meg, mivel Körös fia Péterrel egy nemzetségben vannak.²⁴ Így az 1331. április 15. után kelt bírói oklevél értelmében a föld Maróti Mihályé lett, a bírót illető 140 marka részt pedig ugyanő megválthatta. (Mivel a bírságot szükség esetén birtokban is meg lehetett adni, az alperes, Körös fia Péter ezt visszavásárolhatta.) A bácsi káptalant pedig utasították, hogy a földet becsültesse fel, és iktassa be Mihályt, majd mindezekről írjon vissza.

---

²⁰ Csánki Dezső: Magyarország történeti földrajza a Hunyadiak korában. II. Bp. 1894. 296. (a továbbiakban: Csánki II.)

²¹ Csánki II. 300.

²² A kétharmad a köteles bírói rész, ezért élnek inkább a felek a percn kívüli egyczéség lehetőségével. Hajnik 1899. 406–411.

²³ Engel Pál–Kristó Gyula–Kubinyi András: Magyarország története 1301–1526. Bp. 1998. 76–77. A hadjáratokról l. bővebben: Kristó Gyula: Az Anjou-kor háborúi. Bp. 1988. 74–85.; Bertényi Iván: Magyarország az Anjouk korában. Bp. 1987. 99–105.

²⁴ „... *magister Mychael de Morouth ipsum Petrum filium Crisis et se de genere Guthkeled esse, et ex eo prelibatam possessionem Barychfolua vocatam prefati Petri filii Crisis tam ratione lineae generationis, quam predictae sue acquisitionis sibi magis provenire debere allegarat (!).*”

Joggal gondolhatnánk, hogy a beiktatás elől elhárult minden akadály. Legközelebb 1331. május 26-án álltak a felek az országbíró előtt. (A felperest Luka fia Demeter képviselte az országbíró ügyvédvalló oklevelével, Körös fia Péter személyesen volt jelen.) A bácsi káptalan 1331. május 14. után kelt oklevele értelmében az iktatás Márton bán fia Miklós királyi ember jelenlétében nem jöhetett létre, mert a becslők közül egyedül János fia István jelent meg, Márton bán fiai Pál és Imre, valamint Móric fia Belár azonban távol maradtak, így a végzésig Borcsinfalva birtokába Körös fia Pétert iktatták. 1331. június 18-án újból meghíusult a birtokba iktatás, most Körös fia Péter, illetve a királyi emberek távolléte miatt.

Negyedszerre 1331. június 25-én álltak a felek — most már mindketten személyesen — az országbíró előtt. Az alperes becselőket kért és vállalta, hogy el nem jövétele esetén 100 márka büntetést fizet. Ezzel a büntetéssel már 340 márkára rúgott volna a tartozása, ez már az eredeti követelés több mint tízszerese lett volna. Június 25. után az országbíró újfent írt a bácsi káptalannak, hogy Mihályt július 11-én iktassák be a birtokokba, és július 25-re írjanak vissza.

Végzést 1331. július 25-én tudtak nagysókára hozni, miután a bácsi káptalan július 11. után kelt okleveléből megbizonyosodtak, hogy a Kazai Miklós fia Mihály, Gyurkumini György, Kendrusi Péter és Peturke fia Bálint becslők, továbbá Gergely fia Miklós, Pál fia János, Pál fia Péter, valamint Phyle fia Péter és Vyodol fia István királyi emberek, valamint Omode apród (*parvulus*), országbírói ember jelenlétében a birtok becslése és iktatása 240 márka értékben megtörtént Mihály részére. A sok kirendelt királyi és országbírói emberből is látható, már az országbíró is meg-sokallotta a szüntelen halasztást, és feltétlenül végítéletet szeretett volna hozni. A bácsi káptalan relációja leírta a birtokok határjárását is, melyet az országbíró íté-letlevele átmentett. A végzés értelmében az átadott birtokot Körös fia Péter 240 márkáért visszavásárolhatta.

Egy látszólag egyszerű birtokba iktatást tehát maga az alperes többszöri meg-nem jelenése, illetve a kiszemelt birtok megváltoztatása, perbeli „harmadik szemé-lyek” megjelenése, királyi emberek távolléte, illetve a peren kívüli tényezők (lásd a 1330. évi őszi hadjáratokat) egyaránt hátráltathatták. Az alperes a per végére ere-deti tartozásának csaknem tízszeresét volt kénytelen kifizetni.

Körös fia Péterről, az alperesről az oklevél alapján csak annyit tudunk, hogy Szatmár és Valkó megyékben volt birtokos, és a per végére elég szűkös anyagi helyzetbe juthatott. A Gutkeled nemzetséggel való kapcsolata csak ebből az okle-veléből mutatható ki.²⁵ Maga a Körös név is elég ritka korszakunkban, némiképp tehát meglepő, hogy 1333-tól bukkan fel forrásokban Péceli Körös fia Péter, aki 1333–38 között nádori ítélmester, 1345 illetve 1352–53 folyamán tárnokmesteri protonotárius, 1355-ben erdélyi vajdai ítélmester volt.²⁶ Életpályáját Bónis

---

²⁵ Karácsonyi János nem jelzi a Gutkeled nemzetség tagjai között. Karácsonyi. 1995. 470–542.

²⁶ Engel II. 188.

György vázolta fel.²⁷ A fellelt adatok alapján sem megbizonyosodni, sem cáfolni nem tudjuk a két személy azonosságát, mindenesetre az egykori nádori ítélőmester jó családból származott, apja Körös comes volt. Nem tartjuk azonban valószínűtlennek, hogy az 1331-ben eladósodott Körös fia Péter 1333-ban a Drugethek familiárisaként, nádori ítélőmesterként volt kénytelen megkeresni kenyerét.

Melléklet

Pál országbíró 1331. augusztus 5-i oklevele

[Nos] comes Paulus, iudex curie serenissimi et magnifici principis domini Karoli dei gratia incliti regis Hungarie, memorie commendantes significamus tenore presentium quibus expedit universis, quod cum anno domini millesimo CCC^o XXX^{mo} magister Mychael de Morouth Petrum filium Crisii legitimum citationis modum observando mediantibus litteris ecclesie de Kw citatoris ad quindenas festi Penthecostes ad regie celsitudinis presentiam contra se in causam attraxisset, ipso termino adveniente Paulus dictus Feyr pro eodem magistro Mychaele de Morouth, domino suo, cum sufficientibus procuratoriis litteris nostris ad nostram accedens presentiam quasdam duas litteras nostras formam iudicii nostri exprimentes nobis presentarat, quarum tenor ipsum Petrum filium Crisii in octavis festi Pasce domini de possessione sua Embul vocata in Nyr, in comitatu Zothmariensi existenti, in presentia hominis domini regis et testimonii capituli Waradiensis regali mensura mensurando, facta legitima estimatione pro triginta marcis absque contradictione aequali eidem magistro Mychaeli de Morouth applicare, si enim contradictoria prohibitio sibi obviaret, memoratas triginta marcas dupli gravamine mediante in octavis beati Georgii martyris tunc subsequentibus coram nobis solvere seriemque premissorum in litteris dicti capituli Waradiensis ad predictas octavas beati Georgii martyris nobis reportare debuisset. Ipsoque termino reportationis dicte seriei occurrente, eodem Petro filio Crisii ad nostram presentiam non veniente, nec mitente ad premissam possessionariam estimationem et reambulationem in ipsum capitulum ad assumptendum ipsum testimonium eundem Petrum filium Crisii accedere ex litterali insinuatione dicti capituli Waradiensis non curasse, nec aliquem legitimum procuratorem suum pro se destinasse ipso Paulo dicto Feyr legitimo procuratore prenominati magistri Mychaelis de Morouth in presentia dicti capituli Waradiensis legitimis diebus continuis expectante explicabat, et ob hoc quia prelibatus Petrus filius Crisii pro ipsis triginta marcis nec cum possessionaria sta-

---

²⁷ Bónis György: A jogtudó értelmiség a Mohács előtti Magyarországon. Bp. 1971. 49–52., 78.

tutione absque aliquali contradictione satisfacere, nec ipsas triginta marcas cum duplo iuxta obligationem procuratoris sui in prefixis terminis solvere curarat. Ideo honus dupli ipsarum [sexa]ginta marcarum contra ipsum magistrum Mychaelem de Morouth iuxta discussionem nostre iudicarie potestatis subportarat, de quibus gravaminibus sexaginta marcarum et duplo earundem prelibatus Paulus dictus Feyr eidem magistro Mychaeli, domino suo, prout ordo iuris requireret, ex parte eiusdem Petri filii Crisii satisfactionis congruentiam preberi a nobis instantissime postularat, quibus ita auditis et perceptis Gregorius pro eodem Petro filio Crisii cum legitimis procuratoriis litteris capituli ecclesie Bachiensis consurgendo, ipsum Petrum filium Crisii ob sue pecunarie facultatis carentiam prescriptas sexaginta marcas cum duplo, cum prompta pecunia non posse solvere, sed de possessionibus eiusdem Barichfolua et pertinentiis ad possessionem Chaakfolua, in comitatu de Wolkou existentibus, absque contradictione aliquali in termino per nos deputando, pro ipsis in toto centum et viginti marcis satisfacere velle allegarat, talem obligationem in ipsum Petrum filium Crisii assumptendo, ut si de prenominatis possessionibus pro predictis centum et viginti marcis iuxta regni consuetudinem absque contradictione ipse Petrus filius Crisii satisfacere non posset, memoratas centum et viginti marcas in octavis beati Martini confessoris anno prefixo posteritis dupli gravamine mediante solveret coram nobis. Cum itaque ad premissam possessionariam satisfactionem prelibato capitulo Bachiensi scribendo hominem suum pro testimonio fidedignum unacum homine domini regis transmitti ab eodem postulassetus. In quorum presentia pluries nominatus Petrus filius Crisii in octavis Omnium Sanctorum de possessionibus suis prenotatis in valore principalis solutionis triginta marcarum in uno ambitu prememorato magistro Mychaeli de Morouth, et demum in valore residue sumpme pecunie nonaginta marcarum similiter in uno ambitu regni consuetudine exigente, regali mensura mensurando, facta legitima estimatione in duabus partibus nobis ratione iuris iudicarii, in tertia vero eidem magistro Mychaeli applicaret absque contradictione aliquali. Si qui enim in statutione earum contradictionis obstaculo obviarent, easdem possessiones homo domini regis et testimonium dicti capituli pacifica stabilitate relinquerent pro eo, quia memoratus Gregorius legitimus procurator prescripti Petri filii Crisii ipsum Petrum spontanea voluntate obligarat, ut si de predictis possessionibus Barychfolua et Chaakfolua vocatis absque aliquali contradictione pro ipsis centum et viginti marcis nobis et parti adverse satisfacere non posset, extunc prenominatus Petrus filius Crisii ipsas centum et viginti marcas in dictis octavis beati Martini confessoris dupli gravamine mediante solveret coram nobis, seriemque omnium premissorum idem capitulum Bachiense in suis litteris ad predictas octavas beati Martini confessoris fideliter rescribetur regie maiestati. Et cum ipsa pecuniaria solutio cum possessionaria satisfactione fieri debens, a predictis octavis Omnium Sanctorum ob regie celsitudinis edictum ad octavas Medii Quadragesime anno in presenti preteritas iuxta continentiam litterarum dicti capituli Bachiensis et nostrarum sub statu priori prorogata extitisset, et series omnium premissorum iuxta nostram iudicariam deliberationem in litteris dicti capituli

Bachiensis ad secundum diem quindenarum festi Passce domini nunc preteriti per utrasque partes regie benignitati reportari debuisse. Ipso termino reportationis premissae seriei, scilicet secundo die dictarum quindenarum festi Passce domini occurrente, eodem Petro filio Crisii ad reportationem premissae seriei venire aut aliquem pro se destinare non curante, et sic mole unius iudicii in augmentationem premissorum gravaminum se oprimi permittente, prenominate magister Mychael de Morouth personaliter ab una parte, magistri Nicolaus et Johannes filii Gyleti similiter propriis eorum in personis pro Ladizlao enim dicto Zaar, magister Eynardus, frater suus, cum sufficientibus procuratoriis litteris nostris ab altera ad nostram accedentes presentiam, litteras prenominate capituli Bachiensis nobis presentarant. Quarum series pluries nominato Petro filio Crisii in predictis octavis Medii Quadragesime pro predicta solutione centum et viginti marcarum cum predicta possessione sua Barychfolua vocata presentibus Emerico filio Martini et Petro filio Phyle, hominibus domini regis et testimonio dicti capituli Bachiensis, eidem magistro Mychaeli de Morouth et nobis satisfacere volente, per prenominate filios Gyleti et Ladizlao dictum Zaar ipsi magistro Mychaeli ab occupatione et emptione ac prefato Petro filio Crisii ab alienatione et venditione dicte possessionis Barichfolua vocate contradictoriam prohibitionem interpositam exitisse, et sic ipsam possessionariam satisfactionem pro premissa solutione gravaminum centum et viginti marcarum propter contradictoriam prohibitionem dictorum filiorum Gyleti et magistri Ladizlai dicti Zaar per ipsum Petrum filiorum Crisii fieri nequivisse exprimebat seriatim, unde quia pretactus Gregorius ipsum Petrum filium Crisii, ut legitimus procurator suus ad hoc, ut si ipse Petrus de dictis possessionibus suis pro premissa solutione gravaminum centum et viginti marcarum absque aliquali contradictoria prohibitionem prefato magistro Mychaeli et nobis modo superius amato satisfacere non posset, prelibatas centum et viginti marcas dupli gravamine mediante prefatus Petrus filius Crisii solvere teneretur spontanea voluntate, ut pretactum est coram nobis obligarat, et tamen series dictarum litterarum capituli Bachiensis ipsum Petrum filium Crisii de dictis possessionibus suis pro premissa solutione gravaminum centum et viginti marcarum ratione contradictionem prohibitionem dictorum filiorum Gyleti et magistri Ladizlai dicti Zaar satisfacere nequivisse evidenter de[cl]arabat. Ideo ipse Petrus filius Crisii honus dupli dictarum centum et viginti marcarum iuxta spontaneam memorati Gregorii legitimi procuratoris sui obligationem subportarat, secundum deliberationem nostre iudicarie potestatis. Quibus ita peractis, et dictarum litterarum capituli Bachiensis tenoribus perceptis, prememoratis filiis Gyleti et magistro Eynardo in persona predicti Ladizlai dicti Zaar, fratris sui, prenominate possessionem ipsius Petri filii Crisii Barichfolua vocatam ratione vicinitatis et conmetaneitatis condigno suo valore iuris ordine requirente, cum prompta pecunia ad se redimere velle proponentibus, sepius nominatus magister Mychael de Morouth ipsum Petrum filium Crisii et se de genere Guthkeled esse, et ex eo prelibatam possessionem Barychfolua vocatam prefati Petri filii Crisii tam ratione lineae generationis, quam predictae sue acquisitionis sibi magis provenire debere allegarat.

Et quia prescripti filii Gyleti et magister Eynardus, procurator dicti Ladizlai, fratris sui, sepedictam possessionem ipsius Petri filii Crisii nullo alio titulo, nisi ratione vicinitatis et conmetaneitatis ad se provenire debere et redimere velle, proprie votis relatione fassi extiterant, ipsumque magistrum Mychaelem de Morouth eidem Petro filio Crisii in proxima linea generationis annexum fore non abnegarant, ymmo potius proprie votis organo affirmarant, et ex eo de possessionibus ipsius Petri filii Crisii ratione lineae generationis pretaxato magistro Mychaeli de Morouth pro premissis gravaminibus in valore eorundem devolvi debere nostra iudiciaria deliberatione agnovisset. Ideo duas portiones manibus nostris iudiciariis de possessionibus predicti Petri filii Crisii ratione duarum partium gravaminum predictorum in nostram portionem cedentium de iure applicari debentes, eidem magistro Mychaeli de Morouth pro centum et quadraginta marcis grossorum Boemicalium compoti Budensis plene ab eodem receptis, nostra auctoritas iudiciaria contulisset possidendas, quovisque per ipsum Petrum filium Crisii vel alios, quorum redemptioni magis convenire dinoscuntur, pro eisdem centum et quadraginta marcis compoti Budensis redimantur. Cumque prememorato capitulo Bachiensi litteratori scribendo, easdem possessiones dicti Petri filii Crisii Barichfolua et Chaakfolua vocatas presentibus homine nostro et testimonio dicti capituli Bachiensis per hominem domini regis et alios probos viros infrascriptos estimari, et facta estimatione, si se ad valorem dictarum ducentaum et quadraginta marcarum et non ultra neque minus extenderent, easdem prememorato magistro Mychaeli de Morouth non obstante contradictione predicti Petri filii Crisii et aliorum quorumlibet statui, seriemque premissorum per ipsum capitulum Bachiense regie benignitate rescribi facere commissemus. Tandem octavis Penthecostes proximi preteritis advenientibus, Demetrius filius Luka pro eodem magistro Mychaele de Morouth cum procuratoriis litteris nostris ad nostram accedens presentiam, memorato Petro filio Crisii personaliter astante litteras pluries nominati capituli Bachiensis nobis demonstrat, quarum continentie ipso Petro filio Crisii cum predictis possessionibus suis pro ipsis ducentis et quadraginta marcis eidem magistro Michaeli de Morouth presentibus Nicolao filio Martini bani, homine domini regis et testimonio dicti capituli Bachiensis feria tertia proxima post festum Asscensionis domini iuxta nostram iudiciariam sententiam satisfacere volente, magistris Paulo et Emerico filiis Martini bani ac Blasio filio Mauriti specialiter estimatoribus, dictarum possessionum deputatis, ad estimationem earundem vocatis venire non curantibus, Stephanum filium Johannis, unum ex ipsis estimatoribus, in facie dictarum possessionum solum comparuisse, et propter absentiam dictorum aliorum estimatorum easdem estimare non valuisse, nec ipsum hominem regium ipsas possessiones dicto magistro Mychaeli pro pecunia prenotata statuere potuisse, sed eo toto ipsum Petrum filium Crisii prelibatam possessionem suam Barychfolua vocatam homini ipsius magistri Michaeli usque ad finalem decisionem dicte cause statuisse nos informarant evidenter. Et licet adhuc ipsa possessionaria statutio et estimatio presentibus hominibus domini regis et aliis probis viris ac testimonio prenominati capituli Bachiensis feria tertia proxima ante festum Nativitatis beati

Johannis Baptiste nunc proxime preteritum vice iterata eidem magistro Mychaeli iuxta nostram commissionem fieri debens, propter absentiam memorati Petri filii Crisii nequiverunt terminari, tamen feria tertia proxima post predictum festum Nativitatis beati Johannis Baptiste adveniente, eodem magistro Mychaele de Morouth personaliter astante prememoratus Petrus filius Crisii adhuc de predictis possessionibus suis pro eisdem ducentis et quadraginta marcis in valore earundem eidem magistro Mychaeli statuere velle se promittens, ad stationem et estimationem earum homines domini regis et estimatores instantissime postularat per nos destinari, tali pena in se assumpta, ut si in termino per nos sibi ad hoc assignando ad valorem dictarum ducentarum et quadraginta marcarum de predictis possessionibus suis ipsi magistro Michaeli facta legitima estimatione statuere, aut ad stationem et estimationem earundem accedere non curaret, penam centum marcarum subiaceret eo facto. Nos igitur cum prelibato capitulo Bachiensi iterato litteratorie scripsissemus, amittitiam eorum postulantes, ut hominem eorum pro testimonio fidedignum unacum homine nostro transmitterent, in quorum presentia homines domini regis et alii estimatores infrascripti in quindenis beati regis Ladizlai proxime preteritis ad faciem pretactarum possessionum prescripti Petri filii Crisii Barychfolua et Chakfolua vocatarum vicinorum et conmetaneorum earum universorum legitimis convocationibus factis accederent, et easdem prenominatus Petrus filius Crisii per eosdem homines domini regis et estimatores infranominatos iuxta veteres et antiquas metas earum reambulari, factaque reambulatione regni consuetudine requirente, regali mensura mensurando, estimari faceret, et facta estimatione, si se ad valorem dictarum ducentarum et quadraginta marcarum et non ultra extenderent, eidem magistro Mychaeli ipse Petrus easdem statueret, donec ipse aut alii quorum redemptioni magis convenire dinoscuntur, easdem redimeret iuris moderamine congruente. Si enim prememorate possessiones se ultra estimationem prefixarum ducentarum et quadraginta marcarum extenderent, residuum earum ipse Petrus pro se reservaret. Si vero eadem possessiones ad valorem predictae pecuniae ducentarum et quadraginta marcarum se non extenderent, in additamentum dictarum duarum possessionum pro suplemento pecuniae prenotate de aliis possessionibus suis in tanto valore, quo prefatas ducentas et quadraginta marcas suplere posset, eidem magistro Mychaeli modo premissis statueret salvis iuribus alienis, seriemque omnium premissorum cum cursibus metarum memoratum capitulum Bachiense in suis litteris ad quintumdecimum diem ipsius possessionarie stationis rescriberetur regie maiestati. Tandem dicto ultimo termino reportationis dicte serici adveniente, prenominatus magister Mychael de Morouth litteras iam pluries nominati capituli Bachiensis nobis presentavit, in quibus tenoribus Mychaelem filium Nicolai de Kaza, Georgium de Gyurkumini, Petrum de Kendrus et Valentinum filium Peturke, item Nicolaum filium Georgii, Johannem filium Pauli et Petrum filium Pauli estimatores dictarum possessionum deputatos et per partes adductos, unacum Petro filio Phyle et Andrea filio Vyodol, hominibus domini regis ac Omodeo parvulo et homine nostro, necnon magistro Dominico, concanonico et testimonio dicti capituli Bachiensis in predictis quindenis

beati regis Ladizlai ad faciem dictarum possessionum pretacti Petri filii Crisii Barichfolua et Chakfolua vocatarum accessisse, et easdem reambulasse, factaque reambulatione ex ipsis possessionibus regali mensura mensurando ad valorem ducentarum et quadraginta marcarum estimasse, signis et metis infrascriptis distinxisse, et facta distinctione ipsos homines domini regis et nostrum sub testimonio dicti capituli Bachiensis ipsas estimatas possessiones pro predictis gravaminibus ducentarum et quadraginta marcarum sub inclusione metarum infrascriptarum eidem magistro Mychaeli de Morouth iuxta nostram premissam iudiciariam deliberationem statuisset, residuum enim earundem possessionum eidem Petro filio Crisii reliquisse reperimus, cursus autem metarum predictarum possessionum Barichfolua et Chaakfolua vocatarum, prout in litteris dicti capituli Bachiensis vidimus contineri, hoc ordine distinguntur: Prima videlicet incipit in quadam valle, que separat a parte orientali terram Balase, a parte occidentali possessionem Borichfolua, deinde exit et tendit ad occidentem et transit quandam viam iuxta quam est meta terrea, deinde vadit ad quandam silvam similiter versus occidentem ad arborem populi, sub qua est meta terrea, et abhinc flectitur versus meridiem iuxta eandem silvam ad quandam dumum gumulchen vocatum, sub quo est meta terrea, deinde eundo ad eandem plagam transit quandam vallem in cuius latere est meta terrea, deinde venit ad quandam arborem piri, sub qua est meta terrea, deinde eundo ad eandem plagam transit quandam vallem, in cuius latere est meta terrea, deinde venit ad arborem cuiusdam piri per terras arabiles, abhinc vadit similiter versus occidentem ad quandam arborem cherasi sitam iuxta viam magnam, que ducit ad Karanuk et ibi terminant mete, que separant terram Ladizlai dicti Zaar per eundem Petrum filium Crisii pignori obligatam, deinde flectitur versus septemtrionem et vadit directe ad angulum cuiusdam silve, ubi est meta terrea, procedendo iuxta eandem silvam venit ad arborem piri, sub qua est meta terrea, inde vadit eundo ad eandem plagam, intrat quandam viam iuxta quam est meta terrea, inde divertit versus orientem in eadem via parum eundo exit viam declinando, quodam modo versus septemtrionem per terras arabiles eundo venit ad arborem nucis, inde per eandem plagam eundo similiter per terras arabiles venit ad arborem cherasi, que est in latere cuiusdam vallis, et ibi mete, que separant terram Petri filii Crisii, Andree et Johannis filiorum Thome a possessione Chaakfolua vocate, et ibidem intrat vallem, et in eadem valle eundo versus aquilonem medietas ipsius vallis est ipsarum possessionum medietas vero ipsorum filiorum Thome, deinde reflectitur versus orientem in eadem valle, et ipsa vallis circumdat ipsam possessionem Borichfolua usque ad primam metam, ubi finaliter terminantur. Verum quia de prefatis possessionibus memorati Petri filii Crisii sub inclusione dictarum metarum prefatos estimatores et homines domini regis ac nostrum hominem in presentia testimonii dicti capituli Bachiensis estimasse, et eidem magistro Michaeli de Morouth pro ducentis et quadraginta marcis statuisset, tenor dictarum litterarum capituli Bachiensis nos informabat. Ideo de predictis possessionibus quantum predicte mete circumdant et ambiunt, eidem magistro Mychaeli de Morouth pro premissis gravaminibus ducentarum et quadraginta marcarum commisimus sine

preiudicio iuris alieni possidere, quousque per ipsum Petrum filium Crisii aut alios quorum redemptioni magis convenire dinoscuntur, in quantitate pecunie dictarum ducentarum et quadraginta marcarum redimantur ab eodem iuris moderamine congruente. Datum in Wysegrad, duodecimo die termini ultime reportationis seriei prenotate. Anno domini M° CCC° XXX° primo.

Hátoldalán: Pecsét nyoma, késő középkori és újkori írással tárgymegjelölések.

Ildikó Tóth

Difficulties of the Execution
(A charter of justice from the year 1331)

The essay aims at publishing and interpreting an up till now unpublished judgement relic. The publisher of this charter is Paul Nagymartoni, one of the most significant Lord Chief Justice of the first part of the 14th century in Hungary, who was in this position between 1328 and 1349. His name is connected to the establishment of the Lord Justice Institute and this is the time when the Lord Chief Justice became the 3rd secular dignitary of the country. The charter presents the final stage of the judgement, the process of the execution, which could be delayed by the parties and by other people connected to the case as well as by other events. By means of this charter we can see the practical realization of a theoretical process.